

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till
ju.l3@regeringskansliet.se

Yttrande över utkast till lagrådsremiss Privatkopieringsersättning (Ju2025/01727)

Inledning

Bildupphovsrätt i Sverige ek. för. ("**Bildupphovsrätt**") är en kollektiv förvaltningsorganisation som har som mål att främja bildskapares ekonomiska och upphovsrättsliga intressen. Bildupphovsrätt representerar cirka 10 000 direktanslutna upphovspersoner i Sverige samt organisationerna Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Fotografers Förbund, Svenska Tecknare, Journalistförbundet, Svenska konstnärsförbundet och BLF Fotograferna. Flera av våra medlemsorganisationer kommer att lämna in egna remissyttranden. Dessutom företräder Bildupphovsrätt cirka 200 000 utländska bildskapare genom de systerorganisationer Bildupphovsrätt samarbetar med. Bildupphovsrätt följer utvecklingen inom svensk och internationell upphovsrättslagstiftning.

Yttrande

Inledande kommentar

Bildupphovsrätt har under lång tid arbetat för att även bildskapare ska ha rätt till den ersättning som tillkommer andra rättighetshavare när deras upphovsrätt inskränkts till följd av inskränkningen för privatkopiering. Bildupphovsrätt välkomnar därför förslaget att äntligen modernisera regleringen av privatkopieringsersättningen.

Avsnitt 6.2 – Rätten till ersättning

Det ska inte längre vara en förutsättning för ersättningsrätt att verk har sänts ut i radio eller tv eller getts ut på en anordning, sidan 36 f.

Bildupphovsrätt tillstyrker förslaget att ta bort kravet på att verk ska ha sänts ut i radio eller tv eller getts ut på en anordning i 26 k § upphovsrättslagen. Bildupphovsrätt har under lång tid framhållit att ett sådant krav, som i praktiken utesluter rättighetshavare inom bild- och textområdena från rätt till ersättning trots att deras ensamrätt inskränkts, inte är förenligt med EU-rätten. Förslaget innebär en nödvändig anpassning till unionsrättens krav på att ersättningsrätten ska knytas till den faktiska inskränkningen av ensamrätten.

Rätten till ersättning ska knytas till inskränkningen av ensamrätten, sidan 38

Bildupphovsrätt tillstyrker förslaget. Bildupphovsrätt vill understryka att utgångspunkten måste vara att samtliga kategorier rättighetshavare vars ensamrätt inskränkts genom 12 § upphovsrättslagen också ska ha rätt till skäligen kompensation, se vidare angående fotografiska bilder nedan.

De upphovsmän vars verk utnyttjats i förvärvssyfte ska ha rätt till ersättning / Upphovsmän som påverkas ekonomiskt i obetydlig omfattning ska inte ha rätt till ersättning, sidan 39 f.

Bildupphovsrätt avstyrker förslaget i den del det innebär att endast upphovspersoner vars verk ”utnyttjats i förvärvssyfte” ska ha rätt till ersättning.

Bildupphovsrätt delar dock bedömningen att rätten till ersättning bör avgränsas till de rättighetshavare som påverkas ekonomiskt av inskränkningen och menar att en sådan begränsning är nödvändig för att undvika att den ersättningsberättigade kretsen blir för vid. Bildupphovsrätt anser att syftet med avgränsningen måste vara att kunna urskilja *gruppen* rättighetshavare som är ersättningsberättigade. Det är därmed viktigt att understryka att det inte är en avvägning i det enskilda fallet som förslaget tar sikte på, det vill säga huruvida ett visst verk har utnyttjats i förvärvssyfte för att rättighetshavaren ska tillhöra gruppen som har rätt till ersättning, utan att det snarare rör sig om ett urskiljande av en grupp rättighetshavare som i regel lider mer än obetydlig skada av inskränkningen. Det bör således sakna betydelse om det i ett enskilt fall rör sig om en rättighetshavare som faller inom gruppen ersättningsberättigade, men som skapar ett verk som därefter överläts utan ersättning.

I utkastet till lagrådsremiss föreslås dels att ersättningsrätten ska begränsas till rättighetshavare vars verk har utnyttjats i förvärvssyfte, dels att inom denna grupp endast de som påverkas ekonomiskt i mer än obetydlig omfattning ska vara ersättningsberättigade. Syftet med båda begränsningarna förefaller vara detsamma, nämligen att ersättning endast ska utgå till rättighetshavare som typiskt sett lider mer än obetydlig ekonomisk skada till följd av privatkopieringsinskränkningen. Detta framgår även av författningskommentaren på sidan 81 i utkastet, där det anges att begränsningen avseende verk som utnyttjats i förvärvssyfte syftar till att undanta upphovspersoner som normalt inte påverkas ekonomiskt i annat än obetydlig omfattning, exempelvis privatpersoner vars verk läggs ut på sociala medier och därefter kopieras av andra privatpersoner.

Bildupphovsrätt delar bedömningen att det är nödvändigt att begränsa kretsen ersättningsberättigade på det sätt som beskrivs i författningskommentaren, men ifrågasätter behovet av två separata begränsningar i lagtexten som i praktiken synes uppnå samma resultat. Enligt Bildupphovsrätt bör lagstiftaren i stället välja en lösning där ersättningsrätten knyts till den faktiska ekonomiska påverkan på gruppen rättighetshavare. Det är denna påverkan, inte verkets användningssyfte, som enligt EU-rätten är avgörande för rätten till skälig kompensation. Intentionen att undanta de rättighetshavare som endast påverkas ekonomiskt i obetydlig omfattning uppnås därför fullt ut genom att enbart behålla den föreslagna formuleringen i sista meningen i första stycket i 26 k §, där detta uttryckligen anges. Detta har dessutom direkt stöd i skäl 35 i Infosoc-direktivet och överensstämmer bättre med unionsrättens krav på en proportionerlig avvägning mellan rättighetshavarens intressen och inskränkningens omfattning. Att införa ett rekvisit i lagtext som inte uttryckligen finns i unionsrätten kan medföra svårigheter om EU-domstolen i framtiden skulle uttala sig kring frågan om förvärvssyfte i förhållande till rätten till privatkopieringsersättning.

Kretsen rättighetshavare som föreslås inte ha rätt till ersättning torde i slutändan bli samma även om endast begränsningen avseende obetydlig skada finns angiven, eftersom den torde omfatta både 1) privatpersoner (dvs. en grupp upphovspersoner vars verk inte utnyttjats i förvärvssyfte) som till exempel lägger ut verk på sin egen webbplats och vars verk privatkopieras och 2) upphovspersoner vars verk visserligen har utnyttjats i förvärvssyfte men inte har privatkopierats i någon större utsträckning. I båda fallen ovan får rättighetshavaren anses inte ha påverkats ekonomiskt i mer än obetydlig omfattning.

Bildupphovsrätt vill därutöver framhålla att begreppet *"utnyttjats i förvärvssyfte"* ger upphov till tolkningssvårigheter. Det framgår av författningskommentaren på sidan 80 i utkastet att utnyttjandet inte behöver ha skett inom ramen för en verksamhet som drivs i vinstsyfte, utan även kan avse exempelvis offentligfinansierad verksamhet. Denna formulering är svår att förena med begreppet *"förvärvssyfte"* som på samma sida i utkastet sammanfattas med att det typiskt sett handlar om verk som kommersialiserats genom att de tillgängliggjorts i syfte att göra en ekonomisk vinst. Formuleringen skapar också oklarhet kring huruvida det i denna situation är upphovspersonens eller användarens verksamhet som avses. Utkastet till lagrådsremiss beskriver i och för sig på ett ändamålsenligt sätt vilka rättighetshavare som bör omfattas av ersättningsrätten och Bildupphovsrätt uppfattar att begreppet *"förvärvssyfte"* kan omfatta både rättighetshavarens och användarens användning av verket.

Bildupphovsrätt anser således att tillägget om *"utnyttjande i förvärvssyfte"* bör utgå ur lagtexten. Om man ändå bedömer att en sådan begränsning är önskvärd bör den förtydligas så att det framgår direkt av lagtexten att även rättighetshavarens egna förvärvssyfte avses, exempelvis genom att det tydliggörs att även verk som *"offentliggjorts i förvärvssyfte"* omfattas, för att undvika att professionella upphovspersoner vars verk privatkopieras felaktigt utesluts från ersättningsrätten. Detta görs förslagsvis genom följande justering i 26 k § första stycket: *"[...] har upphovsmän vars ensamrätt har inskränkts enligt 12 § och vars verk har utnyttjats eller offentliggjorts i förvärvssyfte rätt till ersättning [...]"*.

Motsvarande rätt till ersättning bör gälla för flertalet närstående rättighetshavare, sidan 42 f.

Bildupphovsrätt avstyrker förslaget att utesluta rättighetshavare till fotografisk bild från ersättningsordningen.

Inledningsvis kan konstateras att frågan om fotografisk bilds ställning i förhållande till ersättningsrätten inte behandlades närmare i SOU 2022:20. Det nu aktuella förslaget innebär att rättighetshavare till fotografisk bild omfattas av den inskränkning som möjliggör privatkopiering, men samtidigt utesluts från rätten till ersättning. Övriga rättighetshavare till närstående rättigheter (så när som på framställare av kataloger) som berörs av inskränkningen ges däremot ersättningsrätt. Bildupphovsrätts uppfattning är att en sådan ordning inte är motiverad och dessutom vore inkonsekvent.

Den enda konsekvensanalys som görs i utkastet till lagrådsremiss i förhållande till uteslutandet av fotografiska bilder är på sidan 75 där det är angivet att *”det innebär dock ingen större förändring i förhållande till vad som redan gäller idag”*. Idag omfattas fotografisk bild av ersättningsordningen även om de flesta fotografiska bilder i praktiken faller bort på grund av begränsningen att verk ska ha sånts ut i radio eller tv eller getts ut på en anordning för att ge ersättning. En begränsning som nu föreslås tas bort. Bildupphovsrätt ifrågasätter därför att detta utgör en tillräcklig analys av följderna av att utesluta en hel kategori rättighetshavare vars rättigheter inskränks på samma sätt som övrigas.

I utkastet till lagrådsremiss saknas det därutöver tillräckliga argument varför fotografisk bild inte ska omfattas av ersättningsordningen. Argumentet att näringsidkare inte ska belastas mer än i övriga EU-länder är inte relevant, eftersom skyldigheten att betala privatkopieringsersättning är knuten till tillverkning, införsel eller försäljning av anordningar medan förevarande förslag avser kretsen ersättningsberättigade. Dessutom belastas inte näringsidkaren nödvändigtvis av kostnaden för privatkopieringsersättningen eftersom kostnaden kan övervältras på konsumenten. Vidare anges att det inte finns en uttrycklig unionsrättslig grund för att framställare av fotografisk bild ska ha rätt till kompensation. Svensk rätt har sedan länge erkänt ett särskilt skydd för fotografisk bild och även om det skulle saknas en uttrycklig unionsrättslig skyldighet att medge kompensation finns det inget som hindrar att Sverige inför en sådan. Det ligger snarare i linje med Infosoc-direktivet och EU-rättslig praxis som kräver att alla rättighetshavare vars rättigheter inskränkts ska tillförsäkras skälig kompensation. Att i detta fall värdera fotografisk bild som mindre skyddsvärd än andra närstående rättigheter är enligt Bildupphovsrätt både principiellt och systematiskt problematiskt.

Utkastet framhåller visserligen att skyddet för upphovspersoner till fotografiska verk är omfattande och till stor del täcker den professionella bildanvändning som avses, men konstaterar samtidigt att professionella fotografer även kan vara rättighetshavare till fotografiska bilder. Att utesluta fotografisk bild från ersättningsrätten skulle med det resonemanget kunna drabba yrkesverksamma rättighetshavare, vilket står i direkt motsats till den uttalade ambitionen att ersättningen ska tillfalla dem som påverkas ekonomiskt av inskränkningen. Syftet med ersättningsordningen är att säkerställa att inskränkningen av ensamrätten balanseras av en rätt till rimlig ersättning. När fotografisk bild omfattas av inskränkningen men undantas från ersättningen uppstår en obalans som inte kan anses förenlig med Infosoc-direktivets syfte.

Därutöver riskerar förslaget att medföra tillämpningssvårigheter. Ett undantag för fotografisk bild riskerar att resultera i gränsdragningsproblematik mellan rättighetskategorier, vilket skulle kunna leda till administrativa komplikationer vid fördelningen av privatkopieringsersättningen som inte föreligger idag.

Som tidigare framhållits så delar Bildupphovsrätt bedömningen att avgränsa den ersättningsberättigade kretsen så att rättighetshavare vars fotografier visserligen privatkopieras ändå faller utanför rätten till ersättning om de inte lider mer än obetydlig skada, oavsett om fotografierna utgör fotografiska bilder eller fotografiska verk. Denna avgränsning uppnås emellertid redan genom den föreslagna bestämmelsen i 26 k §, där rätten till ersättning begränsas till rättighetshavare som påverkas ekonomiskt i mer än obetydlig omfattning. Något särskilt undantag för fotografisk bild är dock varken nödvändigt eller önskvärt.

Övrigt

Bildupphovsrätt instämmer i övrigt med det yttrande som lämnats in av KLYS och Copyswede.

Stockholm 23 oktober 2025

BILDUPPHOVSRÄTT I SVERIGE

Fredrik Lomäng, VD